

PERADARSKA PROIZVODNJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

POULTRY PRODUCTION IN CROATIA

S. Mužic, Gordana Kralik, Radmila Raguž-Đurić, Z. Janječić, B. Bobetić

Stručni rad
Primljeno: 15. prosinca 2008.

SAŽETAK

Hrvatsko peradarstvo ima dugu tradiciju i solidnu sadašnjost te dobru podlogu za razvitak, a obuhvaća gotovo sve vidove proizvodnje kao što su: uzgoj i držanje rasplodnih nesilica hibrida teških pasmina, valionice, tov pilića, purića, pačića i guščića, klaonice peradi, uzgoj i držanje rasplodnih nesilica hibrida lakih pasmina, uzgoj konzumnih nesilica i proizvodnju konzumnih jaja, sortirnice, te tvornice stočne hrane. Položaj peradarstva unutar cjelokupnog stočarstva Hrvatske glede zadovoljavanja vlastitih potreba i pokrivanja uvoza izvozom je vodeća.

U radu je prvenstveno analizirano kretanje broja peradi, proizvodnje i potrošnje peradarskih proizvoda, te izvoza i uvoza. U razdoblju poslije 1991. godine broj peradi u Hrvatskoj se u prosjeku smanjivao 3,1 %, proizvodnja prirasta peradi 0,6 %, a proizvodnja kokošjih jaja 1,2 % prosječno godišnje. Tijekom analiziranog razdoblja saldo trgovinske bilance peradarskih proizvoda RH bio je pozitivan, s izuzetkom 2002. godine. Vrijednost izvoza peradarskih proizvoda povećavala se 3,7 %, a vrijednost uvoza 5,3 % prosječno godišnje.

Osnovni problemi s kojima se susreće naše peradarstvo su dosta različiti, a proizlaze iz dva segmenta istog: nekoliko krupnih subjekata koji posluju na razini cijele Hrvatske i u inozemstvu na jednoj strani, te veliki broj malih obiteljskih gospodarstava lokalnog značenja. Veliki proizvođači mesa peradi i jaja bore se s osuvremenjivanjem tehnologije, sve većom konkurencijom i općim gospodarskim uvjetima u Hrvatskoj, a obiteljska gospodarstva uz prije navedeno i s udovoljavanjem brojnim zakonskim domaćim i EU propisima, kao i s neujednačenošću proizvodnih kapaciteta, nabavnim cijenama, uvjetima plaćanja, nesigurnim tržištem itd.

Uzevši u obzir opći svjetski trend rasta peradarske proizvodnje i hrvatsko peradarstvo ima dobre izgleda za razvoj i širenje, pa i manji broj sitnih obiteljskih gospodarstava u sektoru organsko biološke proizvodnje novih prepoznatljivih proizvoda na bazi naših domaći vrsta i pasmina peradi.

Ključne riječi: peradarstvo, Hrvatska, proizvodnja, meso, jaja

Prof. dr. sc. Stjepan Mužic, doc. dr. sc. Zlatko Janječić; Zavod za hranidbu domaćih životinja, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska, mr. sc. Radmila Raguž-Đurić, Hrvatski veterinarski institut, Podružnica Centar za peradarstvo Zagreb, Hrvatska; prof. dr. sc. Gordana Kralik; Zavod za specijalnu zootehniku, Poljoprivredni fakultet Sveučilišta u Osijeku, Hrvatska; Branko Bobetić, dipl. ing.; Croatiastočar, Ivana Šibla 9, Zagreb, Hrvatska.

PERADARSTVO U SVIJETU I EU

Značenje peradarstva u okviru ukupne stočarske proizvodnje raste u cijelom svijetu, posebice u zemljama u razvoju i srednje razvijenim zemljama.

Tablica 1. Proizvodnja jaja i mesa peradi u svijetu (milijuna tona) u 2005. godini

Table 1. World eggs and poultry meat production (million tons) in year 2005

Regija - Region	Jaja - Eggs	Meso peradi Poultry meat
Sjeverna i Srednja Amerika North and Central America	8,073	23,049
Južna Amerika - South America	3,104	12,455
Europa - Europe	10,045	13,285
EU-25	6,738	11,077
Afrika - Africa	2,194	3,448
Azija - Asia	40,740	27,533
Kina - China	28,674	14,675
Svijet ukupno - World total	64,394	81,005

Izvor podataka: FAO-Stat. 2007.

Source: FAO. Stat 2007.

Tijekom 2005. godine u svijetu je, prema podacima FAO-a, proizvedeno 64,4 milijuna tona jaja i 81 milijun tona mesa peradi (tablica 1).

Glavnina te proizvodnje odnosi se na proizvodnju kokošjih jaja te mesa utovljenih brojlera, purana, pataka i gusaka, dok je proizvodnja jaja i mesa ostalih kategorija peradi zastupljena manjim dijelom. Opskrba ljudi jajima i mesom peradi raste u apsolutnom smislu na račun povećane ukupne potrošnje namirnica animalnog porijekla, kao i u relativnom smislu na račun supstitucije drugih vrsta mesa. Dobra budućnost svjetskog peradarstva vidi se i u prosječnoj stopi rasta proizvodnje zadnjih nekoliko godina koja iznosi za meso 5-6% i jaja 3-4 % godišnje. Ove visoke stope rasta rezultat su porasta proizvodnje i potrošnje peradarskih

proizvoda u zemljama intenzivnog rasta životnog standarda (Jugoistočna Azija, Južna Amerika) dok Europa, Sjeverna Amerika i Azija ostvaruju lagani porast ili stagnaciju. Daleko najveći porast svjetske proizvodnje peradarskog mesa u odnosu na druge vrste mesa u razdoblju od 1970. do 2005. godine prikazan je na tablici 2.

Europska peradarska proizvodnja zadnjih godina doživljava dosta promjena prvenstveno zahvaljujući proširenju EU, zatim pod utjecajem pokreta za dobrobit životinja, ekologije, biološke sigurnosti u proizvodnji i distribuciji hrane i u najnovije vrijeme ptičje gripe. Godišnja proizvodnja kokošjih jaja u EU kreće se na razini od 6,2 milijuna tona i ne očekuje se veći porast proizvodnje. Prosječna potrošnja jaja u EU iznosi oko 230 komada godišnje i očekuje se lagani porast, koji će se nadomjestiti prvenstveno iz uvoza jeftinijih jaja. EU godišnje proizvede oko 11 milijuna tona peradarskog mesa od čega 70% čini piletina, 20% puretina, a ostatak najvećim dijelom predstavlja meso pataka i gusaka. Ostale vrste peradi kao što su: biserke, prepelice, golubovi i nojevi nisu značajno zastupljeni u ukupnoj proizvodnji i potrošnji peradskog mesa. Proizvodnja i

Tablica 2. Razvoj svjetske proizvodnje mesa i kokošjih jaja u razdoblju od 1970. do 2005. godine (1000 tona)

Table 2. Development of world poultry meat and eggs production in years 1970-2005

Godina Year	Govedina Beef meat	Svinjetina Pork meat	Meso peradi Poultry meat	Jaja Eggs
1970.	38,5	35,8	15,1	19,5
1975.	43,7	41,7	18,7	22,2
1980.	45,5	52,7	25,9	26,2
1985.	49,3	59,9	31,2	30,8
1990.	53,4	69,9	41,1	35,2
1995.	54,2	80,1	54,8	42,9
2000.	56,9	90,1	69,2	51,7
2005.	60,4	102,5	81,0	59,2
Porast Growth (%)	57,6	186,4	436,5	64,3

Izvor podataka: Windhorst, H. W. (2006)

Source: Windhorst, H. W. (2006)

potrošnja puretine u EU tijekom zadnjih godina je u vrlo laganom porastu i ne očekuje se ni do 2012. godine značajniji porast, dok se za meso pataka i gusaka očekuje porast potrošnje za 1.5-2.0 % godišnje. Proizvodnja peradskog mesa u zemljama EU pokriva vlastite potrebe na razini od 106 %. EU izvozi 1.1 milijun tona peradskog mesa godišnje i ne očekuje se povećanje istog u budućnosti zbog jake konkurencije na svjetskom tržištu. Prosječna potrošnja peradskog mesa u EU iznosi oko 23 kg po stanovniku, a do 2012. godine očekuje se porast na 24.5 kg. Europski potrošači sve više traže otkoštenu peradsko meso, posebice file prsiju. Trenutno 30% europske potrošnje pilećeg prsnog filea potječe iz uvoza.

PERADARSTVO HRVATSKE

Podaci o brojnom stanju peradi, proizvodnji, kapacitetima i subjektima u Hrvatskoj su prilično različiti i neusuglašeni ovisno o izvoru, što otežava stjecanje prave slike o hrvatskom peradarstvu. Brojno stanje peradi u Hrvatskoj (tisuće kljunova) u razdoblju 1997-2006. godine prikazano je na tablici 3.

Proizvodnja jaja i mesa u Hrvatskoj (tisuće tona) u razdoblju od 1997. do 2005. godine prikazana je na tablici 4.

Tablica 3. Brojno stanje peradi u Hrvatskoj (tisuće kljunova) u razdoblju 1997-2006. godine

Table 3. Poultry population (1000 birds) in Croatia in years 1997-2006

Godina Year	Pravne osobe Big farms	Obiteljska gospodarstva Small farms	Ukupno Total
1997.	4299	6656	10945
1998.	3504	6455	9959
1999.	4069	6802	10871
2000.	4349	6907	11256
2001.	4850	6897	11747
2002.	4551	7114	11665
2003.	4772	7006	11778
2004.	4250	6935	11185
2005.	4071	6569	10640
2006.	3835	6210	10045

Izvor podataka: Statistički ljetopis Hrvatske 2006.
Source: Statistics of the Republic of Croatia 2006

Tablica 4. Proizvodnja jaja i mesa u Hrvatskoj (tisuće tona) u razdoblju od 1997. do 2005. godine

Table 4. Poultry meat and eggs production (1000 tons) in Croatia in years 1997-2005

Proizvod - Commodity	Godina - Year								
	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Jaja - Eggs	48,23	49,09	49,14	46,47	47,21	45,70	52,38	48,05	45,70
Piletina - Chicken meat	25,40	24,90	24,33	24,70	25,60	34,54	41,38	38,50	31,00
Puretina - Turkey meat	9,30	6,50	6,54	6,60	6,64	7,06	7,51	11,36	8,77
Meso pataka, gusaka i biserki Duck, geese and guinea fowl meat	2,10	1,70	1,47	1,47	1,47	1,47	1,47	1,47	1,47
Svinjetina - Pork	54,51	60,12	64,24	63,70	63,90	65,10	61,75	61,00	48,50
Govedina - Beef	26,28	25,69	27,61	27,85	25,57	26,60	28,15	31,51	25,00
Ovčetina i kozletina Sheep and goat meat	1,93	1,93	4,32	2,25	2,22	2,59	3,20	2,43	2,97

Izvor podataka: FAO Statistic 2007.

Source: FAO Statistics 2007.

Nešto drugačiju sliku peradarske proizvodnje Hrvatske pružaju podaci udruženja Croatiastočar.

Prema podacima udruženja Croatiastočar, u Hrvatskoj se u 2006. godini proizvelo preko 80 000 tona peradskog mesa i oko 800 milijuna komada konzumnih kokošnjih jaja.

Tovom pilića u Hrvatskoj bavi se 6 velikih subjekata koji čine preko 80 % ukupne proizvodnje pilećeg mesa, oko 600 manjih obiteljskih gospodarstava i na desetke tisuća kućanstava koja tove piliće za vlastite potrebe.

Uzgojem i industrijskim tovom hibridnih pura bave se svega tri veća subjekta koji proizvode oko 10 000 tona puretine za tržište, dok se broj malih uzgajivača hibridnih pura kao i našeg autohtonog zagorskog purana procjenjuje na nekoliko stotina.

Uzgojem i tovom pataka bavi se svega nekoliko manjih obiteljskih gospodarstava koja utove godišnje oko 80 000 komada pataka (200 tona mesa), dok je broj uzgajivača za vlastite potrebe mnogo veći, te se na osnovi uvoza i vlastite proizvodnje rasplodnih pačjih jaja procjenjuje ukupna potrošnja pačjeg mesa u Hrvatskoj na 1000 tona.

Organizirane i po kapacitetima ozbiljnije proizvodnje gušćeg mesa u Hrvatskoj nema pa se na tržištu uglavnom prodaju uvezene guske u količini od nekoliko desetaka tona godišnje.

Sva spomenuta perad za proizvodnju mesa kolje se i prerađuje u Hrvatskoj u šest velikih i dvadesetak manjih klaonica peradi.

Proizvodnjom konzumnih jaja u Hrvatskoj bavi se desetak većih subjekata (iznad 50 000 nesilica), dvjestotinjak manjih gospodarstava (350-50 000 nesilica), te oko 250-300 tisuća kućanstava koja drže 10 i više nesilica.

Sliku stanja i budućnosti našeg peradarstva u vidu potrošnje mesa i jaja po stanovniku godišnje možemo steći uspoređujući ju s nekim drugim zemljama (tablica 5).

Da bi dostigli potrošnju od 24 kg mesa i 14 kg jaja po stanovniku godišnje, što se predviđa kao realna potrošnja u EU 2012. godine, naše peradarstvo treba proizvesti dodatnih 28 000 tona mesa i oko 14 000 tona jaja godišnje, bez eventualnog izvoza.

Hrvatsko peradarstvo karakterizira i činjenica da uglavnom zadovoljava potrebe domaće potrošnje, a dio proizvodnje se i izvozi, te ima pozitivnu bilancu uvoza izvozom (tablica 6).

Tablica 5. Potrošnja raznih vrsta mesa i jaja u Hrvatskoj, EU-25 i USA (kg/po stanovniku) u 2005. godini

Table 5. Poultry meat and eggs consumption in Croatia, EU-25 and USA (kg pro person) in 2005

Vrsta mesa - Kind of meat	Hrvatska - Croatia	EU-25	USA
Pileće meso - Chicken meat	15,5	16	45,0
Pureće meso - Turkey meat	3,4	4,6	7,6
Meso pataka - Duck meat	0,3	1,1	
Ukupno - Total	19,2	21,7	52,6
Jaja - Eggs	9,0	13,1	15,1

Izvor podataka: „Croatiastočar Zagreb“

Source: „Croatiastočar Zagreb“

Tablica 6. Vrijednost izvoza i uvoza peradarskih proizvoda u Hrvatskoj tijekom 1993., 2005. i 2006. godine (USD)

Table 6. Sum of export and import of poultry production in Croatia in 2005 and 2006 (US dollars)

Godina - Year	Izvoz - Export	Uvoz - Import	Saldo - Balance	Pokrića uvoza izvozom - Import/export, %
1993.	22 673 638	13 564 519	9 109 119	167,1
2005.	34 936 697	25 066 190	9 870 507	139,4
2006.	22 491 212	21 971 481	519 731	102,4

Izvor podataka: Savić i sur. 2007.

Source: Savić et al. 2007.

U 2006. godini Hrvatska je ostvarila robnu razmjenu iz područja peradarstva s 29 zemalja. Najvažniji partneri u izvozu su bile: BIH (28,8 %), Austrija (22,3 %) i Velika Britanija (15,3 %), dok smo najviše uvezli iz Brazila (25,2 %), Slovenije (20,3 %) i Njemačke (13,3 %). Od ukupno 93 različitih uvoznih peradarskih proizvoda, najveću vrijednost imali su meso (47,9%) i jaja (25,3%), a od 67 vrsta izvezenih proizvoda 69,1% činile su prerađevine od peradskog mesa, te 19,2 % meso i jestive iznutrice.

ŠTO NAS ČEKA U SKOROJ BUDUĆNOSTI?

Peradarska proizvodnja u svijetu raste pa je za očekivati da će se to ostvariti i u Hrvatskoj kako za povećanje vlastite potrošnje tako i za izvoz.

Proizvodnja peradskog mesa trebala bi imati povoljnije uvjete za opstanak i daljnji razvoj prvenstveno zbog suvremene tehničko-tehnološke opremljenosti i usklađenosti s EU zakonodavstvom.

Proizvodnja konzumnih kokošjih jaja u Hrvatskoj nalazi se u dosta teškoj situaciji. Glavni problem proizvođačima konzumnih jaja bit će europska i hrvatska legislativa glede dobrobiti životinja odnosno obveza proizvođača da zadovolje odredbe Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati farme i uvjetima za zaštitu životinja na farmama (NN-136/05). Među ostalim, ovdje se prvenstveno radi o napuštanju klasičnih kaveza i prelazak na razne alternativne načine držanja nesilica do 2012. godine.

U Hrvatskoj tek oko 10 % većih i velikih proizvođača konzumnih jaja ima opremu koja zadovoljava spomenute uvjete, što znači da u sljedeće četiri godine u Hrvatskoj moramo zamijeniti klasične kaveze alternativnom opremom za oko 2 000 000 nesilica. Prema gruboj procjeni stručnjaka Croatiastočara za ovaj zahvat trebat će osigurati oko 40 milijuna €. Ovo su ogromna sredstva koja se bez pomoći na državnoj razini neće moći ostvariti.

Organsko-ekološka peradarska proizvodnja je u zamahu u EU i nekim drugim regijama s visokim životnim standardom, što daje mogućnost i hrvatskim peradarima da iskoriste naše izvorne pasmine peradi (Zagorski puran, kokoš Hrvatica, Dravska guska) i velike neiskorištene djevičanske poljoprivredne površine.

Ozbiljnu prijetnju razvoju peradarstva u svijetu i Hrvatskoj predstavlja eventualno širenje virusne influenza ptica za što u Hrvatskoj postoji dobra strategija preventive i akcija za sprečavanje šteta i širenja influenza kod eventualnih pojava infekcija peradi.

ZAKLJUČAK

Peradarska proizvodnja spada među najvažnije i svakako najpropulzivnije stočarske grane u Svijetu i Hrvatskoj. To se vidi iz činjenice da čovječanstvo potroši preko 140 milijuna tona peradskih proizvoda (jaja + meso), što je za četrdeset milijuna tona više od svinjetine, a godišnji porast svjetske peradarske proizvodnje od 4 do 6 % pokazuje pozitivni trend u budućnosti.

Hrvatsko peradarstvo trenutno zadovoljava potrebe domaće potrošnje, a dio proizvodnje se izvozi, te ima pozitivnu bilancu uvoza izvozom.

Da bi dostigli potrošnju od 24 kg mesa i 14 kg jaja po stanovniku godišnje, što se predviđa kao realna potrošnja u EU 2012. godine, naše peradarstvo treba proizvesti dodatnih 28 000 tona mesa i oko 14 000 tona jaja godišnje, bez eventualnog izvoza.

Ove dobre uvjete razvoja peradarstva u Hrvatskoj trebalo bi podržati donošenjem strategije razvoja peradarstva na razini države.

LITERATURA

1. Raguž-Đurić, Radmila (2004): Tržište kao uvjet razvitka peradarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj, Magistrski rad, Zagreb 2004.
2. Savić, V., Raguž-Đurić Radmila, Krivec Gabrijela, Šimpraga Borka, Tšljar Marina, Mikec M., Sokolović Marijana, Balenović Mirta, Amšel-Zelenika Tajana (2007): Peradarstvo u Hrvatskoj i Svijetu u 2005. i 2006. Zbornik „Peradarski dani 2007“, Poreč 2007.
3. Windhorst, H. W. (2006): Geflügeljahrbuch 2007, Eugen Ulmer, Stuttgart 2007.
4. FAO Statistic Division 2007: <http://faostat.fao.org/site340>
5. Interni dokumenti Croatiastočar (2007), Zagreb 2007.
6. Statistički Ljetopis Republike Hrvatske (2006), Zagreb 2006.

SUMMARY

Poultry production in Croatia has a long tradition, solid present time and good foundation for development. It includes all types of production: production and breeding of broiler layers, hatcheries, production of chicken, turkey, duck and goose meat, production and breeding of commercial layers, egg production and feed production. Poultry production has a leading position within Croatian animal production regarding satisfaction of domestic needs and coverage of import with export.

This paper analyses changes in the number of birds, import, export and production and consumption of poultry meat. After 1991 the number of birds decreased by 3.1 % annually, but in the same time average annual production of poultry meat increased by 0.6 % and eggs by 1.2 %. In that period Croatian export of poultry products exceeded the import, with the exception of the year 2002. Financial value of annual export of poultry products increased by 3.7 %, while import increased by 5.3 %.

There is a large variety of problems in our poultry production, but there are two basic causes for them: on the one hand there are just a few big integrated systems present on national and international market, while on the other hand there are a great number of locally oriented family owned farms. Big broiler and egg producers are struggling with modernization of technologies, competition and unfavorable general production conditions in Croatia, while small ones, besides mentioned problems, have to face a number of domestic and European regulations, non-standardized production capacities, high input costs, payment conditions, unstable market, etc.

Having in mind the general world trend of growing poultry production, Croatian poultry production as well has a good opportunity for growth and development. This is also important for a number of small family owned farms which could find their place in organic production of new and recognizable products based on domestic poultry breeds and species.

Key words: Poultry production, Croatia, broiler production, egg production